

ZAŠTO JE GREGORIJANSKO PJEVANJE NAJUZORNIIJA KRŠĆANSKA GLAZBA

Danas se javljaju mnogi glasnici koji govore o svetoj glazbi a da nisu dublje ušli u značenje ovoga tako važnoga kršćansko-glazbenoga djelovanja. Govoriti paušalno o kršćanskoj glazbi, posebno preko javnih medija, može biti i opasno i zavodljivo. Nemoguće je ispravno govoriti o tome ako se ne poznaju barem neki osnovni povijesni podatci iz razvoja kršćanskoga pjevanja. Danas kad govorimo o gregorijanskom pjevanju, svi koji malo poznaju povijest kršćanske glazbe znaju da je to temeljna crkvena glazba koja zauzima prvo mjesto uz polifoniju, pučku popijevku i orguljsku glazbu u općem pojmu *musicae sacrae*, kako Drugi vatikanski sabor naziva obrednu glazbu. Gregorijansko pjevanje Crkva smatra vlastitim rimskoj liturgiji (*Liturgijska konstitucija*, 116.). Znamo da je do 250 godine grčki jezik bio službeni jezik Crkve. Poslije toga to postaje latinski jezik. U postklasičnom razdoblju latinskoga jezika (IV. i V. st.) događa se velika produkcija kršćanskih melodija na biblijskim tekstovima i ondašnjem popularnom latinskom prijevodu Biblije nazvanom *Vulgata* sv. Jeronima. Odmah poslije Milanskoga edikta 313. godine, kad prestaju progoni kršćana na Zapadu, u gradu Milanu razvila se takozvana milanska ili ambrozijanska liturgija koja je prva na Zapadu već imala cjelokupni pjevački repertorij za slavljenje sv. mise. Upravo taj opus poslužiti će kao važan glazbeni temelj papi Grguru Velikom u VI. st. za cjelokupnu obnovu rimskoga pjevanja. Naziv *gregorijansko pjevanje* prvi put se spominje u IX. st., dakle 200 godina poslije Grgura Velikoga i njegove reforme po kome dobiva i ime gregorijansko pjevanje. Prvi to pjevanje spomi-

nje papa Leon IV. u pismu opatu Onoratu nazivom *Carmen Gregorianum* i prijeti kaznom tko bi taj repertorij stavio u pitanje. Poslije će to isto učiniti papa Adrijan i Amalarije iz Metz. Dakle, pod tim se pojmom smatra cjelokupna baština kršćanskoga pjevanja nastala od samih početaka pa sve do glazbene reforme pape Grgura Velikoga i nadalje. Tako se od IX. st. rabi naziv *gregorijansko pjevanje* za jednoglasno crkveno pjevanje na latinskom jeziku na biblijske tekstove. Poslije će se uvesti i pojam gregorijanski koral pod utjecajem protestantizma. Izumom adijastematske notacije oko 850. godine dalo se poticaja za pisanje glazbenih kodeksa s tekstovima i notama u raznim skriptorijima diljem ondašnje Europe. Izumom točne intervalske notacije (dijastematske) od Guida iz Arezza u XI. st. to se pjevanje tada brzo širilo po čitavu katoličkom svijetu. Kršćanski svijet u tom je pjevanju prepoznao božansko nadahnuće i zato je Grgur Veliki redovito slikan s golubicom kraj uha kao simbolom Duha Svetoga koji ga nadahnjuje. Crkva je smatrala gregorijanske melodije vrlo snažnim sredstvom apostolata i neophodnim putem da se dođe u susret čovjeku koji nije samo inteligencija nego i srce, osjećaj, duhovnost i preko toga prvoga susreta, preko toga osjećajnoga omota ulazi i milost u tajnovitu djelu posvećivanja. Poznati gregorijanist Joseph Gajard reče: »Gregorijansko pjevanje treba promatrati više nego samo umjetnost. Ono je prije svega molitva ili, bolje, molitva katoličke Crkve. Ono je dakle stvar duše i uzdiže se na viši stupanj baš kao i liturgija u kojoj ono sudjeluje. Ono je duhovnost i jedan način kojim se ide prema Bogu i kojim se vode duše Bogu.«

Papa Pio XII., koji je nastavio obnovu gregorijanskoga pjevanja na temeljima *Motuproprija* Pija X., rekao je sljedeće: »Gregorijansko pjevanje najviši je oblik pjevane molitve; ali interpretacija gregorijanskoga pjevanja ne trpi osrednjost, odnosno površnost i nema punu duhovnu vrijednost ako istovremeno nema i punu glazbenu vrijednost.« Papa Pio X. u svom dokumentu *Inter pastoralis officii* 1903. godine ističe načelo: »Glazbena kompozicija tim je više za liturgiju sveta i liturgijska čim se više naslanja na gregorijanski napjev, a tim je manje dostojna hrama čim se više udaljuje od ovoga vjekovnoga uzora.« Uz mnogo svjedočenja o duhovnosti gregorijanskoga pjevanja i poticaja na obraćenje tijekom crkvene povijesti donosimo svjedočanstvo francuskoga pisca Joris-Karla Huysmansa početkom 20. st. koji svoje obraćenje pripisuje ponajprije gregorijanskim melodijama, a uz to napose hvali opću kršćansku umjetnost. U svojoj knjizi *Na putu* kaže: »Ah, pravi dokaz katolicizma jest njegova umjetnost koju je on stvorio, koju ništa ne može nadvisiti. U slikarstvu i kiparstvu to su predrenesansni majstori; mistici u poeziji i prozi; u glazbi, gregorijanski korali; u arhitekturi – romanika i gotika. A sve se to međusobno podupiralo i plamtjelo kao jedna baklja, na istom oltaru; sve se to pomirivalo u istom skupu misli: štovati, slaviti i služiti Spasitelju, tako da mu se, kao u vjernu zrcalu, pokaže odraz duše njegova Stvoritelja, duše čiste kakvu je darovao čovjeku.«

Gregorijansko pjevanje možemo promatrati kao uzorno po sljedećim značajkama:

1. Osjetljivost za latinsku, svetopisamsku riječ. Skladatelj želi prenijeti na slušatelja biblijsku poruku spasenja služeći se primjerenim ritmom i melodijom, a to dvoje izvire iz ritma riječi i retoričke intonacije određene riječi. U tišini samostana skladatelj proživljava biblijsku poruku i želi ju prenijeti vjernici-

ma na originalan način, njima razumljiv i prihvatljiv. Njega ne zanima čar svijeta već čar Božje riječi koja mora dodirnuti ljudsko srce preko glazbe koju ima na raspolaganju, a to je čista melodija spojena s riječju. I zato gregorijansko pjevanje jest u prvom redu izvrsna vokalna glazba namijenjena najsavršenijemu instrumentu – ljudskomu glasu.

2. Osjetljivost za liturgiju i to u cjelokupnoj liturgijskoj godini. Ne treba zaboraviti da vokalna liturgijska glazba uza svoju vanjsku zvučnost posjeduje duboku inspiraciju; to je glazba koja odražava stav duše, milosti i nije to samo neko jednostavno odijevanje svetoga teksta u gracioznu melodiju. Lirizam koji se razvija nije uzrokovan sam od sebe već je to jedna projekcija duševnoga stanja. I bilo bi pogrešno tu glazbu promatrati samo po zakonima umjetnosti bez njezina molitvenoga i liturgijskoga značenja u svakom konkretnom slavlju. Ono je razvilo smisao za veća i manja slavlja za melodije *simplex*, *solemnis* i *solemnior*. Sve je bilo usmjereno na karakter liturgije i liturgijskoga slavlja. Pomno su se birali crkveni modusi koji su po svojem glazbenom karakteru različiti i pogodni za različite naravi liturgijskih tekstova.

Iz te prebogate liturgijske glazbene baštine koja obuhvaća sva kršćanska slavlja, od euharistije do časoslova, slavlje Djevice Marije, svetaca i mučenika, kasniji glazbeni stilovi, kao što su klasična polifonija i pučka popijevka, našli su svoju inspiraciju i nastavak tog duha svete glazbe.

Nažalost poslije Drugoga vatikanskoga sabora, koji je trebao biti poticaj za ispravno shvaćanje i razvoj svete glazbe, krenuli su razni glazbeni izričaji inspirirani na tipično svjetovnim stilovima i tako se prekinulo s nastavkom tog duha liturgijske glazbe prošlosti i sve više se gubio takozvani *sensus Ecclesiae* koji je posebno naglašavao papa Pavao VI. Pojmovi su se pomiješali i nametnuo se pojam *duhovna glazba* koja nije zabilježila

na ni u jednom crkvenom dokumentu, i to najvjerojatnije s razlogom jer u taj pojam može ući sve i svašta (*oves et boves*). Papa Pijo IX. u svojem dokumentu *Breve – Multum ad movendos animos* 1870. godine prvi uvodi pojam *musica sacra* i od tada svi će crkveni dokumenti rabiti taj pojam kao i Drugi vatikanski sabor u VI. poglavlju *Liturgijske konstitucije* koja govori o kršćanskoj glazbi. Taj pojam obuhvaća cjelokupnu liturgijsko-glazbenu baštinu od početaka kršćanstva do danas. Ne rabe se pojmovi *duhovna glazba*, *crkvena glazba*, *religiozna glazba* itd. Kad god je tijekom povijesti sveta glazba ušla u dekadenciju, mnogi su se hvatali za slamku i prizivali povratak na povijesnu crkvenu glazbu – gregorijansko pjevanje. To danas ne bi imalo smisla učiniti, ali da i danas imamo što naučiti od te povijesne crkvene baštine, nitko ne

može osporavati jer kad smo izbaciti gregorijanska izvođenja iz liturgije, zapravo smo izbacili mistiku iz Crkve, a kako ju nadomjestiti, nije danas lako dati recept. Osobni ukusi pojedinca, određenih grupa i njihovih voditelja daju sami smjernice svetoj glazbi ne obazirući se što piše u crkvenim dokumentima i smjernicama. Ako se svetoj glazbi ne vrati molitveni karakter koji je ona imala kroz dugu povijest, onda je njezina egzistencija upitna i jedini lijek ozdravljenja bio bi malo zaviriti u crkvene dokumente i smjernice i pokušati djelovati u tom smjeru da sveta glazba bude tijesno povezana s liturgijskim činom, promiče jednodušnost i potiče molitvu, a obredu daje veću svečanost, kako kaže Drugi vatikanski sabor. Uz dobru volju, mnoge se stvari daju ispraviti i privesti na pravi put.

M. Martinjak

MISA BREVIS

Misa brevis druga je po redu skladba u okviru projekta *Canticum novum* koji želi ponuditi skladbe za misni ordinarij ili ono što se naziva »misa« koje će biti po mjeri današnjeg liturgijskog promišljanja i slavlja, prilagođene zahtjevima crkvenih propisa o crkvenoj glazbi. Skladbe su stoga pisane u jednostavnom stilu i primjerene župnim zborovima, čime se želi omogućiti da u liturgiji sudjeluje čitava zajednica. Misa brevis za sole, mješoviti zbor i orgulje sadrži pjevane dijelove mise Gospodine, Smiluj se, Slavu, Svet i Jaganjče Božji.

